

Asia: VN/13551/2019

Valtioneuvoston periaatepäätös Kiertotalouden strategisesta ohjelmasta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Viite: VN/13551/2019.

Varsinais-Suomen alue on jo pitkään tehnyt niin strategisen kuin käytännön tason toimia kiertotalous- ja ilmastokysymysten ratkaisemiseksi ja on aktiivisesti päivittänyt niihin liittyviä tavoiteasiakirjoja. Varsinais-Suomi on mukana ja sitoutunut kansallisiin kiertotaloutta (Circwaste-hanke) ja hiilineutraaliutta (Canemure-hanke) edistäviin hankekonsortioihin. Myös alueella toimivien kehittämis- ja tutkimusorganisaatioiden sekä yritysten ja kuntien toiminnat ovat edistäneet alueella kiertotalouden kehittymistä.

Ohjelmassa on todettu, että julkinen sektori voi tukea yrityksiä, ekosysteemejä ja teollisten ekosysteemien kehittymistä innovaatiopolitiikalla ja vahvistamalla alueiden erikoistumista. Lisäksi rakennetun ympäristön suunnittelun rooli kiertotalouden ratkaisujen käyttöönotossa on tunnistettu. Varsinais-Suomessa hyvinä esimerkkeinä toimivat kiertotalousratkaisuja tarjoavan Topinpuiston-kiertotalouspuiston, kemianosaamista kehittävän Smart Chemistry Parkin, tekstiilikierrätyksen pilottilaitoksen toteuttaminen julkisten toimijoiden ja yritysten sekä korkeakoulujen yhteistyönä sekä hiilineutraalissa kiertotalouden ekosysteemissä toimivan meriklusterin kehittäminen.

Julkisten hankintojen rooli nähdään suurena erityisesti niiden euromääräisen suuren volyymin ja laaja-alaisen vaikuttavuuden näkökulmasta. Näihin pystytään vaikuttamaan sekä lainsäädännön, että hankintojen kriteerien määrittämisen kautta. Hankintojen sisällöllisten kriteerien määrittämiseen tarvitaan merkittävästi lisää tutkimusta ja kehitystä, jotta uusia kiertotaloutta tukevia vaihtoehtoja saadaan sisällytettyä hankintoihin nykyistä enemmän. Julkisten hankintojen osalta on kuitenkin hyvä tunnistaa erityisesti kuntien rajalliset resurssit hankintojen toteuttamiseen sekä kuntien rajalliset taloudelliset resurssit tehdä kiertotaloutta tukevia hankintoja, mikäli niiden taloudellinen vaikutus on lineaaritalouteen pohjautuvaan hankintaan verrattuna kalliimpi.

Ratkaisuna esitetty luonnonvarojen käytön kansallisen sopimuksen solmiminen on tärkeä askel kohti materiaalitehokkuutta. Varsinais-Suomen alueelle on aktiivisesti etsitty keinoja uusio- ja yli-jäämämaa-ainesten sekä kaivosteollisuuden sivukivien hyötykäytölle ja rakentamisen hankintoihin liittyvän tuen ja neuvonnan kehittämiseen. Kaavoituksella ja rakennusten käytöllä sekä rakentamisella nähdään olevan merkittävä rooli kiertotalouden toteuttamisessa ja siinä kuntien ja maakuntien liittojen rooli on tuotu vahvasti esille. On hyvä kuitenkin huomioida, että kaavoitus tähtää pitkän aikajänteen suunnitelmallisuuteen ja toteutukseen, jolloin joustavuuden ja poikkeusmenettelyiden liiallisella mahdollistamisella voi olla suunniteltua kokonaiskuvaa hidastava vaikutus.

Kuntia kuvataan ohjelmassa ”kiertotalouden avainpelaajiksi”, koska kunnilla nähdään olevan erityisiä mahdollisuuksia infraratkaisujen esimerkin näyttäjän ja kansalaisten aktivoinnissa. Kuntien rooli on nähty ohjelmassa oikein, mutta erityistä huolta tulee kantaa siitä, että kuvattu ekosysteemyöhön kohdennettu rahoitus toteutuu ja kohdentuu tarkoituksenmukaiseen toimintaan riittävän nopeasti ja suurena. Hyvinä alueellisina yhteistyötapoina voi Varsinais-Suomen alueelta nostaa esille vesi-, jätevesi- energia- ja jätehuoltoyhteistyön, joka toimii usean kunnan muodostamana kokonaisuutena. Erityisesti Varsinais-Suomen alueen vesisektorin ratkaisut, jossa tekopohjaveden tuotannon, keskitetyn jätevedenpuhdistuksen, sen lietteiden biokaasutuksen sekä vesisektorin eri vaiheissa tuotettu sähkö ja lämpö, ovat hyvä kansainvälinen referenssi koko ketjun huomioivasta kiertotalousratkaisusta.

Yleisesti voidaan todeta, että ohjelmassa kuvatuissa ratkaisuissa on monissa kohdin painotettu kuntien ja alueiden erilaisuutta ja siten erilaisia mahdollisuuksia kiertotalouden toteutumisessa. Mahdollisuuksien hyödyntämisen keskiössä on olemassa olevan tiedon saatavuus, jota tulee nykyisestä merkittävästi parantaa, sillä aluetason toimivat ovat usein riippuvaisia toisistaan kerätystä, tuotetusta ja analysoidusta tiedosta.

Ohjelmassa on todettu myös, että systeeminen muutos edellyttää merkittävää muutosta nykyisessä toimintatavassa ja investointien ja kokeilujen kohdentamisessa. Systeemiseen muutokseen tarttuvana hyvänä esimerkkinä toimii Turun kaupungin kiertotalouden työ, joka kokonaisvaltaisesti tunnistaa kehittämis- ja vaikutusmahdollisuudet alueella ruoka-, vesi-, energia-, liikenne- ja rakentamissektoreissa. Tässä työssä päätavoitteena on löytää perinteisten kierrätysratkaisujen lisäksi, laajempi näkemys siihen, miten kiertotalouden vaikutukset ja potentiaali huomioidaan ketjujen kaikissa vaiheissa. Kuitenkin rahoituksen kehittämiseen ja kokeilurahoitukseen liittyvissä kohdissa, ei ehdotetuksi toimijaksi ole merkitty kuntia tai maakuntien liittoja. Kuntien ja maakuntien liittojen tietämys paikallistason mahdollisuuksien asiantuntijoina tulisi tulla konkreettisemmin esille ohjelmassa. Myös näiden kautta tulisi kanavoida nykyistä enemmän helposti toteutettavaa rahoitusta, jotta tarvittavia kiertotalouden referenssejä saadaan aikaiseksi. Kiertotaloutta tukevan rahoituksen ei siis tule olla vain kansallisella tasolla jaettavaa ja hallinnollisesti raskasta rahoitusta.

Kiertotalouden seurannan, toteuttamisen ja kehittämisen osalta on hyvä tunnistaa alueelliset eroa-vaisuudet kiertotalouden mahdollisuuksissa. Tämän vuoksi, tulee tietoa esimerkiksi bio- ja jätevir-roista avata entisestään alue- ja kuntatasolla. Vain kohdennetulla ja paikallisella tiedolla, pystytään aluetasolla arvioimaan paikallisesti parhaita ratkaisuja, ja tätä tietoa ei nykyisellään ole saatavilla kansallisen tason seurantatiedoista. Myös keskeisten lakimuutosten, kuten jätelainsäädännön ja maankäyttö- ja rakennuslain, valmistelut ja päivitykset tulee toteuttaa nykyistä nopeammin ja kier-totalouden tavoitteita paremmin tukien, sillä pitkään jatkuvat epäselvät prosessit pysäyttävät alalla kehityksen, lain muutoksia odottaessa.

Kiertotalousohjelman toteuttamiselle on arvioitu kohdennettavan noin 100 miljoonaa euroa vuosit-tain eri ministeriöiden sekä EU:n elpymisinstrumentin rahoituksista. Kokonaissummaa voidaan pi-tää kuitenkin kohtuullisen pienenä, mikäli sillä halutaan aidosti vaikuttaa julkisiin hankintoihin ja saada niiden kautta toteutettua aitoja kokeilu- ja referenssihankkeita.

Karttunen Marja
Varsinais-Suomen liitto